

Echte leerfabriek

In een sapfabriek in Ede leren en werken vmbo'ers, mbo'ers en hbo'ers samen.

Anja Vink

EEN GROTE HAL op een industrieterrein in het Gelderse Ede. Veel licht, een zwembadblauwe vloer en helderwitte tegeltjes. Midden in de ruimte een stilstaande productielijn. Verder stilte. Maar drie keer per week draait deze fabriek volop. Dan zorgen tweede- en derdejaars vmbo, mbo'ers van alle niveaus en hbo-studenten dat het sapje met de naam 'Boost your body' in flesjes komt. Een trap vanuit de hal naar boven brengt je naar de afdelingen sales en administratie met andere hbo- en mbo-leerlingen die het sapje aan scholen verkopen. Werk- en leermeesters houden in de gaten of het allemaal goed gaat. De werkmeesters zijn afkomstig uit bedrijven, de leermeesters uit het onderwijs. Initiatiefnemer Henk Maas (52) staat trots in zijn sapfabriek, die afgelopen december open ging (zie www.leerfabrieken.nl). Maas, een voormalige leerling van de ambachtsschool, werkte zich op via mts elektrotechniek en studeerde later onderwijskunde. In 1985 startte hij een onderneming om werknemers binnen bedrijven op te leiden.

MAGNETISME Maas zag al enkele jaren met lede ogen aan dat een te grote groep vmbo- en mbo-leerlingen de boot mist. "Lessen techniek worden in het huidige onderwijs uit boekjes gegeven en dat zegt deze leerlingen niets. Ze leren door te doen". Hij wijst naar de productielijn: "Ik wil dat deze leerlingen door te doen enthousiast worden voor dit werk. De werkmeester uit de fabriek kan dat enthousiasme, de liefde voor zijn vak, nog overbrengen. Maar je moet toch echt weten hoe en waarom die lijn werkt".

Verderop in de hal van de sapfabriek staan meterslange tafels met steigerhout als tafelblad. Op deze zogenaamde uitlegtafels wordt de machine in onderdelen uiteen gelegd. Maas: "Al snel stuit je dan op het feit dat een motor niet werkt zonder magnetisme. De leermeester legt dat dan uit. Zo gaat de kennis bij deze leerlingen van hun handen naar het hoofd".

De sapfabriek in Ede maakt deel uit van een nieuwe beweging in het beroepsopleidings, in het onderwijsjargon aangeduid met termen als 'leerafdelingen', 'vakcolleges' of 'lerende praktijkgemeen-

schap'. Studenten van verschillende beroepsopleidingen leren met en van elkaar in de praktijk. De hal van de sapfabriek is gebouwd door met name mbo'ers (niveau 3 en 4) en enkele vmbo'ers van de technische opleidingen van ROC A12, en door hbo-leerlingen van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Ze hebben tijdens hun zomervakantie muren gemetseld, vloeren gegoten, een lopende band uit elkaar gehaald, weer in elkaar gezet en aangesloten.

GEDRAGSREGELS "Die vmbo'ers staan dan al met de mouwen opgestroopt om zo'n band uit elkaar te halen", zegt Henk Maas. "En dan zegt zo'n mbo'er heel rustig: zullen we eerst even een tekening maken hoe we dat apparaat

daarin, met getekende contracten en al. Het is ook geen tijdelijk project, zoals er zoveel zijn in het onderwijs." Het verschil is natuurlijk wel dat het plan is om ieder nieuw schooljaar een nieuwe lading vmbo-, mbo- en hbo-studenten te ontvangen. Het hele proces begint dan weer van voren af aan.

Voor de leraren en fabrieksmedewerkers was het even wennen. "De leraren moeten opeens weer vanuit de praktijk les geven", zegt Maas. "En de werknemers van de fabrieken moeten terug naar een lager tempo. In een fabriek zitten de werknemers ook in een routine waar ze bijna niet meer over nadenken. Hier moeten ze dat weer onder woorden brengen. Maar als dat gebeurt zie je het enthousiasme voor hun vak er vanaf stralen.

moeten de studenten bijvoorbeeld aan? En Hettinga heeft zelfs nog concurrenten gebeld of er niet ergens nog een productielijn stond die in de fabriek gebruikt kon worden, vertelt hij. "Ook hebben we een net gepensioneerde werknemer gevraagd om te assisteren bij de opbouw van de lopende band. Hij werd zo enthousiast dat hij nu fulltime als werkmeester in de sapfabriek werkt."

SAMENWERKEN Ben Roodink, voorzitter college van bestuur van ROC A12, had een ander belang om mee te doen. "We moeten op zoek naar nieuwe samenwerkingsverbanden. Tien jaar terug bestonden bij de sector techniek nog zogenaamde bedrijfsscholen, maar die zijn verdwenen". Bedrijfsscholen,

weer straks in elkaar moeten zetten?" Volgens Maas komen de niveau 3 en 4 jongens en meisjes van de mbo's er wel: "Het bedrijfsleven schreeuwt om ze. Maar ik doe dit vooral voor de vmbo'ers en de mbo'ers niveau 1 en 2, die dreigen uit te vallen. Die groep heeft ook meer regels en discipline nodig. We hebben twaalf gedragsregels waar ze zich aan moeten houden. Het begint met op tijd komen. Anders lig je er uit."

CONTRACTEN Maas is in 2006 met zijn plan naar het ROC A12 in Ede gestapt, en naar bedrijven in de omgeving, zoals Friesland Foods, Heinz en Campina. De fabriek moest niet alleen maar bij een school óf bij een bedrijf horen, vindt Maas. "De sapfabriek is een zelfstandig bedrijf dat zichzelf bedruipt en ook winst maakt. De bedrijven en scholen participeren

• Een ongelukje in de sapfabriek te Ede: de flesjesvulmachine doet het niet goed, het sap spoot eruit. Vmbo'ers, mbo'ers en hbo'ers krijgen hier theorie- en praktijkonderwijs. FOTO FLOREN OLDEN

Dat straalt weer af op studenten." Voor Acronius Hettinga, directeur van de fabriek van Friesland Foods in Ede was het belang om deel te nemen direct duidelijk: "We hebben een groot gebrek aan goed opgeleid technisch personeel en met dit project proberen we daar wat aan te doen". Friesland Foods stopt veel energie in de sapfabriek. De afdeling marketing helpt de mbo- en hbo-studenten met het ontwikkelen van het sapje. De afdeling sales helpt weer bij de afzet. En Friesland Foods helpt met het oplossen van allerlei praktische problemen. Wat voor werkkleding

de oude lts en mts, waren verbonden aan een bedrijf. De leerlingen van deze scholen kregen vaak een baan bij de fabriek. Maar door economische omstandigheden kregen de bedrijven via de scholen een overschot aan personeel. De scholen werden de bedrijven een blok aan het been. Maar inmiddels zijn de omstandigheden weer anders, vertelt Roodink. "Bedrijven zitten te springen om goed technisch opgeleid personeel. Maar de klacht is dat de huidige vmbo'ers en mbo'ers te weinig kennen en kunnen om gelijk aan de slag te gaan. Met de sapfabriek hebben we voor beide problemen een oplossing gevonden."

Henk Maas is, nu de sapfabriek draait, alweer twee stappen verder. Hij is bezig met een koekjesfabriek in Utrecht en scholen in Amsterdam hebben belangstelling voor een fietsfabriek.